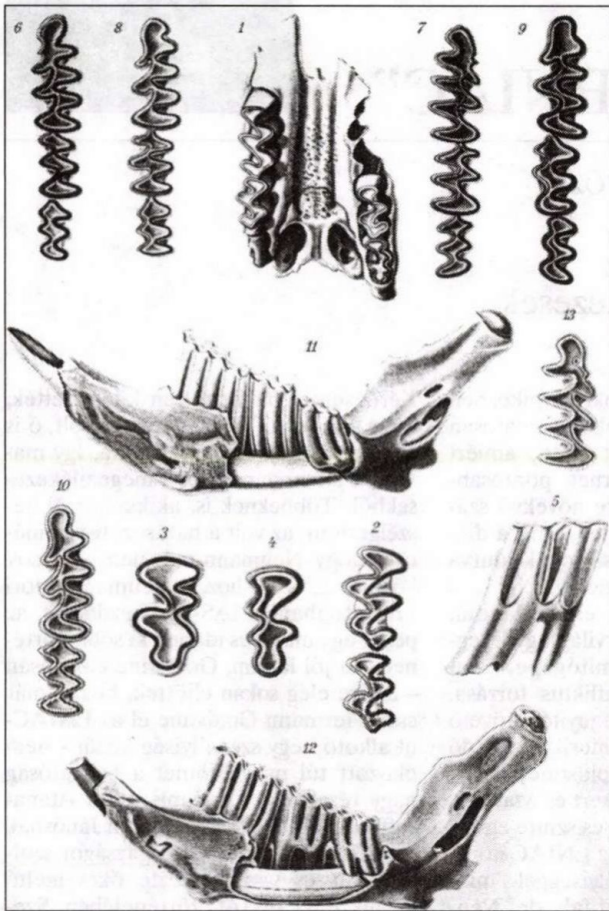
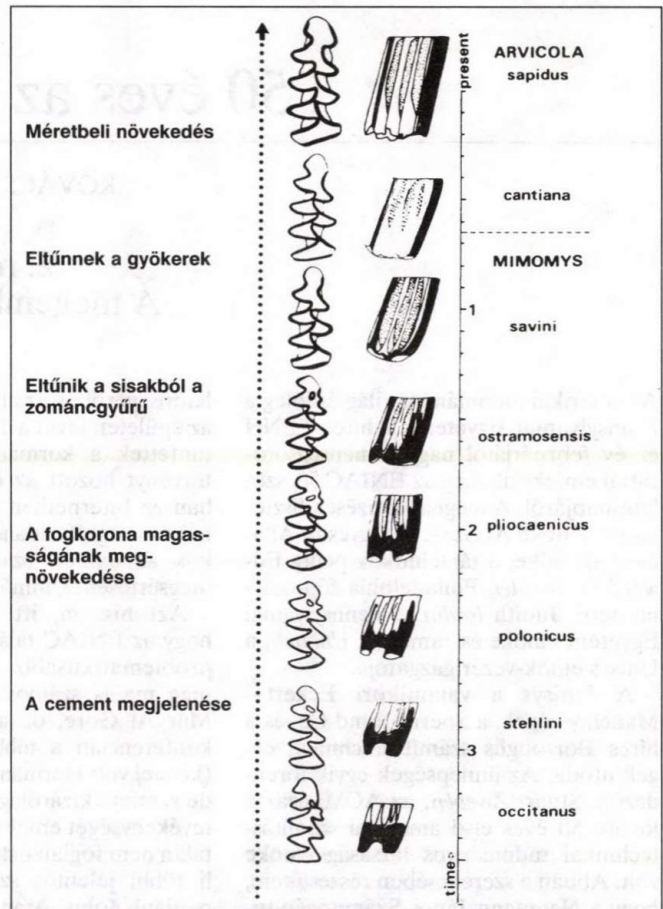

1. ábra. Méhely Lajos monográfiájának egyik illusztrációja. A tábla a *Microtomy pusillus* = *Mimomys pusillus* fogazatát ábrázolja

2. ábra. Evolúciós változások a *Mimomys* nemzetség egyik fejlődési vonalában (a pliocén *M. occitanus*-tól a jelenkori vízi pocokig) az alsó első (ml) zápfogak példáján

folyóvízi homokból került elő egy máig alapvető leletegyüttes. A fentebb már említett Beremend és Osztramos egyes lelőhelyei is a villányi korszakban halmozódtak fel.

Az evolúcióban hátra volt még egy lépés a fővő életmód tökéletesítésében: a foggyökér teljes elvesztése. Ez a változás azzal az előnnyel járt, hogy a fog az állat teljes élettartama alatt növekedhetett és az intenzív kopás már végképp nem jelentett gondot. A folyamat természetesen fokozatosan, lépésről lépésre zajlott, méghozzá úgy, hogy a gyökérbőrpőződés az állatok egyedi életének egyre későbbi szakaszára tolódott.

Ez a változás legkorábban a lemmingeknél (*Lemmus*) zajlott le még a pliocén folyamán. Az ő gyökérfogú őseit nem is ismerjük.

A foggyökerek visszafejlődését és elvesztését eredményező folyamat legmozgalmasabb szakasza mintegy 1,8–1,6 millió évvel ezelőtt zajlott és az *Allophaiomys* nemzetség megjelenéséhez kapcsolódott. Az *Allophaiomys*

pliocaenicus fajt a Nagyváradi közelében fekvő Betfia község mészkőbányájában feltárt igen gazdag ősszállategyüttesben először Kormos Tivadar írta le 1932-ben. A fajt később Európa, Ázsia, sőt Észak-Amerika számos lelőhelyén azonosították.

A gerincesekkel foglalkozó őslénykutatók körében máig erősen vitatott kérdés, hogy ez az állat Európában helyben fejlődött ki a *Mimomys* nemzetség egyik fajából (feltehetően a *Mimomys tornesiből*), vagy pedig ázsiai bevándorló. Az *Allophaiomys pliocaenicus* a ma is élő gyökértelen, és fogzugaikban sok cementet tartalmazó *Microtus* fajok közös őse.

Kis késéssel a gyökérfog, de fogzugaikban cementet nem tartalmazó *Borsodia* nemzetségből is kifejlődtek a gyökértelen fogú *Lagurus*-fajok. Ez a csoport jelenleg Közép-Ázsiában él, de a pleisztocén időszak során több alkalommal Európába is bevándorolt. A legutóbbi *Lagurus*-invázió mintegy 40 ezer éve zajlott le. Hazánkban ezt leg-

jobbán a bükki Subalyuk-barlang 15. rétegében lehetett kimutatni, ahonnan a Neander-völgyi ember csontmaradványai és eszköztárgya is előkerült.

A gyökértelen fogúak robbanásszerű elterjedésével az ősbő gyökérfogú csoportok gyorsan háttérbe szorultak. A *Mimomys* nemzetségben mindössze két faj maradt fenn átmenetileg. Közülük a kisebb termetű *Mimomys pusillus* kb. 800 ezer évvel ezelőtt leszármazottak nélkül kihalt. A nagyobb termetű *Mimomys savini* viszont mintegy 600–700 ezer éve ugyancsak elvesztette foggyökereit és továbbfejlődött a máig élő vízi pocokká (*Arvicola terrestris*).

Egy másik ősi nemzetség – a *Pliomys* – 250–300 ezer éve veszett ki Közép-Európából. (Dél-Franciaországban és Spanyolországban valamivel tovább fennmaradt, ott 60–80 ezer év körül halt ki.) Már csak az erdei pocok (*Clethrionomys glareolus*) és a Dinári-hegységben reliktumként élő *Dolomys bogdanovi* képviselik a gyökérfogú pocok egykor virágzó társaságát. ☐